

KOMPETENCE ZA DEMOKRATIČNO KULTURO

Živeti skupaj kot enakovredni
posamezniki v večkulturnih
demokratičnih družbah

Povzetek

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

KOMPETENCE ZA DEMOKRATIČNO KULTURO

Živeti skupaj kot enakovredni
posamezniki v večkulturnih
demokratičnih družbah

Povzetek

*Stališča, izražena v tem delu, so mišljenja avtorjev
in ne izražajo nujno uradne politike Sveta Evrope.*

Vse zahteve v zvezi z reproduciranjem in prevajanjem
celotnega ali dela tega dokumenta je treba nasloviti na
Direktorat za komuniciranje (F-67075 Strasbourg Cedex
ali publishing@coe.int).

Naslovna fotografija: © Shutterstock
Oblikovanje naslovnice: Oddelek za dokumente in
produkcijo publikacij (SPDP),
Svet Evrope

Oblikovanje: Oddelek za dokumente in produkcijo
publikacij (SPDP), Svet Evrope

Založba Sveta Evrope
F-67075 Strasbourg Cedex
<http://book.coe.int>

© Svet Evrope, junij 2016
Natisnjeno pri Svetu Evrope

Povzetek

V tem dokumentu je predstavljen teoretični model kompetenc, ki jih morajo razviti učenci, da bi lahko učinkovito sodelovali v demokratični kulturi in skupaj z drugimi miroljubno živeli v večkulturnih demokratičnih družbah. Njegov cilj je obveščati osebe, odgovorne za sprejemanje odločitev in načrtovanje na področju izobraževanja, ter tako izobraževalnim sistemom nuditi podporo pri vzgoji učencev v zrele demokratične državljane.

Dokument je razdeljen na 7 poglavij.

V 1. poglavju je predstavljen izobraževalni namen kompetenčnega modela. To poglavje tudi razloži, zakaj je v danem kontekstu uporabljen izraz „demokratična kultura“, ne pa „demokracija“: s tem je izpostavljeno dejstvo, da demokracija ne more obstajati brez demokratičnih institucij in zakonov, hkrati pa te institucije in zakoni v praksi ne morejo delovati, če ne temeljijo na demokratični kulturi, torej na demokratičnih vrednotah, odnosih in navadah. 1. poglavje poleg naštetega razloži medsebojno odvisnost demokratične kulture in medkulturnega dialoga v večkulturnih družbah: medkulturni dialog v takih družbah igra glavno vlogo pri zagotavljanju, da so vsi državljani vključeni v demokratične pogovore, razprave in posvete.

V 2. in 3. poglavju so opisane nekatere izmed osnovnih predpostavk, na katerih temelji model. V 2. poglavju je predstavljena predpostavka, da morajo državljani za učinkovito sodelovanje v demokratični kulturi sicer nujno pridobiti določene kompetence, vendar te kompetence same po sebi še niso dovolj za razvoj sodelovanja, saj so za demokratično sodelovanje potrebne tudi ustrezne institucionalne strukture. To z drugimi besedami pomeni, da so za vzdrževanje demokratične kulture nujno potrebne tako kompetence kot demokratične institucije. Poleg tega demokratično sodelovanje vseh državljanov v družbi zahteva ukrepe, ki bi odpravili družbene neenakosti in strukturne pomanjkljivosti. Brez tovrstnih ukrepov bodo pripadniki prikrajšanih skupin ne glede na svoje demokratične kompetence v demokratičnih postopkih marginalizirani.

V 3. poglavju je opisan koncept „kulture“, kot je razumljen v kompetenčnem modelu. Vse kulture so heterogene, dinamične, soočajo se z nesoglasji in se ves čas razvijajo, hkrati pa so vsi ljudje del številnih kultur, ki se med seboj zapleteno prepletajo. To poglavje se dotakne tudi koncepta „medkulturnosti“. O medkulturni situaciji govorimo, kadar posameznik neko osebo ali skupino ljudi vidi kot kulturno drugačne. Medkulturni dialog je torej dialog med posamezniki ali skupinami, ki menijo, da pripadajo različnim kulturam.

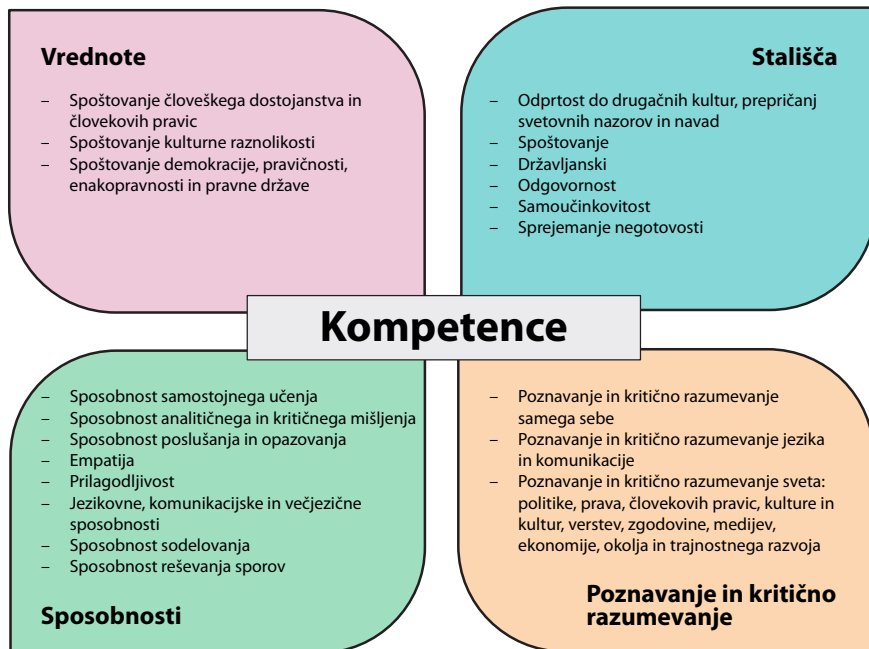
V večkulturnih družbah je medkulturni dialog izjemno pomemben pri spodbujanju strpnosti in krepitvi povezanosti družbe, a velja poudariti, da je lahko tak dialog v določenih okoliščinah izjemno zahteven in težak.

V 4. poglavju je razložen koncept „kompetence“, uporabljen v modelu. Demokratična in medkulturna kompetenca je opredeljena kot sposobnost posameznika, da aktivira in uporabi ustrezne vrednote, stališča, sposobnosti, znanje in/ali razumevanje ter se tako ustrezno in učinkovito odzove na zahteve, izzive in priložnosti, ki se porajajo v demokratičnih in medkulturnih situacijah. Kompetenca je razumljena kot dinamičen postopek, pri katerem kompetenten posameznik na prilagodljiv način aktivira in uporabi skupek psiholoških virov, da se lahko hitro odzove na spremembe okoliščin.

4. poglavje tudi opiše, kako je poleg globalne in celostne uporabe izraza „kompetenca“ (v ednini) izraz „kompetence“ (v množini) v tem dokumentu uporabljen za označevanje točno določenih posamičnih virov (tj. točno določenih vrednot, stališč, sposobnosti, znanja in razumevanja), ki so aktivirani in uporabljeni pri kompetentnem vedenju. To z drugimi besedami pomeni, da v tem dokumentu kompetenca obsega izbiro, aktivacijo in organizacijo kompetenc, pa tudi usklajeno, prilagodljivo in dinamično uporabo teh kompetenc v konkretnih situacijah.

V 5. poglavju je opisana delovna metoda, s katero so bile izbrane kompetence, vključene v kompetenčni model. Pomembna značilnost tega modela je, da ni bil zasnovan povsem na novo. Temelji namreč na sistematični analizi obstoječih konceptualnih shem demokratične in medkulturne kompetence. Z obsežnim pregledom je bila identificirana 101 tovrstna shema. Vse sheme so bile nato razčlenjene na posamezne kompetence, ki so jih vsebovale, te pa so bile po podobnosti združene v različne sklope. Tako je bilo določenih 55 kompetenc, primernih za vključitev v model. Da bi seznam kompetenc skrajšali na lažje obvladljivo in bolj praktično dolžino, so bile z nizom načelnih meril in pragmatičnih premislekov določene ključne kompetence, ki bi jih bilo treba vključiti v model. Na podlagi teh meril in premislekov je bilo določenih 20 kompetenc, in sicer 3 nizi vrednot, 6 stališč, 8 sposobnosti ter 3 kategorije poznavanja in kritičnega razumevanja, iz katerih je bil na koncu sestavljen model. Nato je bil pripravljen osnutek dokumenta z opisom modela, ki so ga pregledali mednarodni akademski strokovnjaki, pedagogi in snovalci politik. Ti so model odločno podprli. Poleg tega so prispevali veliko uporabnih povratnih informacij, ki so bile uporabljene pri pripravi končne različice modela, služile pa so tudi kot smernice za pisanje tega dokumenta.

Diagram 20 kompetenc, vključenih v model KDK

V 6. poglavju je podrobno opisan nastali model. Naštete in opisane so vse vrednote, stališča, veščine, znanja in kritično razumevanje, ki posamezniku omogočajo, da učinkovito in primerno sodeluje v demokratični kulturi. Model je grafično prikazan v zgornjem diagramu, celoten seznam 20 kompetenc s kratkimi opisi pa je na voljo v spodnji tabeli.

V 7. poglavju, ki zaključuje dokument, je izraženo upanje, da bo model uporaben pri sprejemanju odločitev na področju izobraževanja in da bo v pomoč pri vzgoji mladih v samostojne družbene subjekte, ki bodo znali izbirati in izvrševati svoje življenjske cilje v okviru demokratičnih institucij in spoštovanja človekovih pravic.

Priloga A vsebuje seznam virov 101 sheme kompetenc, analizirane v sklopu projekta. Priloga B vsebuje seznam 55 možnih kompetenc, ki so bile izbrane na podlagi 101 sheme. Priloga C vsebuje seznam dodatne literature, ki dopolnjuje vire, navedene v Prilogi A.

birni seznam kompetenc, ki posamezniku omogočajo, da učinkovito in primerno sodeluje v demokratični kulturi

Vrednote

Spoštovanje človeškega dostojanstva in človekovih pravic

Ta vrednota temelji na splošnem prepričanju, da so vsi ljudje enakovredni, imajo enako dostojanstvo, so upravičeni do enakega spoštovanja in priznavanja enakih človekovih pravic ter temeljnih svoboščin in bi morali biti temu primerno tudi obravnavani.

Spoštovanje kulturne raznolikosti

Ta vrednota temelji na splošnem prepričanju, da je treba pripadnost drugim kulturam, kulturna odstopanja in raznolikost pa tudi raznolikost perspektiv, pogledov in navad dojemati kot pozitivne, jih ceniti in negovati.

Spoštovanje demokracije, pravičnosti, enakopravnosti in pravne države

---

Ta niz vrednot temelji na splošnem prepričanju, da bi morale družbe delovati in biti vodene v skladu z demokratičnimi postopki, ki spoštujejo načela pravičnosti, enakopravnosti in pravne države.

Stališča

Odprtost do drugačnih kultur, prepričanj, svetovnih nazorov in navad

---

Odprtost opisuje odnos posameznika do ljudi, ki jih ima za pripadnike drugačne kulture, ali do prepričanj, svetovnih nazorov in navad, ki se razlikujejo od njegovih. Zajema občutek in zanimanje za drugačnost ter pripravljenost na sodelovanje z ljudmi, ki imajo drugačne poglede na svet.

Spoštovanje

Spoštovanje zajema pozitiven odnos do nekoga ali nečesa in pozitivno mnenje o nekom ali nečem, ki izhajata iz prepričanja, da ima ta posameznik ali stvar prirojeno pomembnost, vrednost ali veljavo. Izkazovanje spoštovanja do ljudi, ki pripadajo drugačni kulturi ali imajo drugačna prepričanja, mnenja ali navade, je nujno za učinkovit medkulturni dialog in demokratično kulturo.

Državljski duh

Državljski duh opisuje odnos posameznika do skupnosti ali družbene skupine, ki ji pripada, pri čemer je ta skupnost ali skupina širša od njegovega družinskega ali prijateljskega kroga. Državljski duh zajema posameznikov občutek pripadnosti tej skupnosti, njegovo upoštevanje drugih pripadnikov te skupnosti in učinka svojih dejanj nanje, solidarnost z drugimi člani skupnosti ter občutek državljske dolžnosti do skupnosti.

Odgovornost

Odgovornost opisuje odnos posameznika do lastnih dejanj. Zajema razmišljanje o dejanjih, iskanje načinov za moralno sprejemljivo delovanje, zavestno izvajanje takšnih dejanj ter prevzemanje odgovornosti za njihove posledice.

Samoučinkovitost

Samoučinkovitost opisuje odnos posameznika do samega sebe. Zajema posameznikovo prepričanje v svojo zmožnost, da izvede dejanja, potrebna za doseg določenih ciljev, da razume težave, zna izbrati primerne metode za izvedbo nalog, lahko uspešno premaguje ovire in vpliva na stanje v svetu.

Sprejemanje negotovosti

Pri sprejemanju negotovosti gre za odnos do nejasnih situacij, ki bi bile lahko razumljene na več različnih načinov. Zajema pozitivno vrednotenje tovrstnih situacij in konstruktivno spopadanje z njimi.

Sposobnosti

Sposobnost samostojnega učenja

Sposobnost samostojnega učenja je sposobnost, ki jo posameznik potrebuje, da v skladu s svojimi potrebami in samostojno, ne da bi ga k temu spodbudili drugi, izpelje, organizira in oceni svoj postopek učenja.

Sposobnost analitičnega in kritičnega mišljenja

Sposobnost analitičnega in kritičnega mišljenja je potrebna za sistematično in logično analizo, oceno in presojo najrazličnejšega gradiva (npr. besedil, argumentov, interpretacij, problemov, dogodkov, izkušenj itd.).

Sposobnost poslušanja in opazovanja

Die Fähigkeit zuzuhören und Dinge wahrzunehmen ist eine Fähigkeit, die erforderlich ist, um zu erkennen und zu verstehen, was gesagt und wie es gesagt wurde und das nonverbale Verhalten anderer Menschen zu erkennen und zu verstehen.

Empatija

Pri empatiji gre za niz sposobnosti, ki jih posameznik potrebuje, da razume misli, prepričanja in čustva drugih ljudi, se poistoveti z njimi in vidi svet skozi njihove oči.

Prilagodljivost

Prilagodljivost je sposobnost, ki jo posameznik potrebuje, da lahko prilagodi in naravna svoje misli, čustva in vedenje, tako da se lahko učinkovito in primerno odzove na spremembe ter drugačne razmere.

Jezikovne, komunikacijske in večjezične sposobnosti

Jezikovne, komunikacijske in večjezične sposobnosti so sposobnosti, ki jih posameznik potrebuje, da lahko učinkovito in primerno komunicira z ljudmi, ki govorijo isti ali drug jezik, ter deluje kot posrednik med govorce različnih jezikov.

Sposobnost sodelovanja

Sposobnost sodelovanja je sposobnost, ki jo posameznik potrebuje, da lahko uspešno sodeluje z drugimi ljudmi pri skupnih dejavnostih, nalogah in projektih ter druge spodbuja k sodelovanju, da lahko skupina doseže zastavljene cilje.

Sposobnost reševanja sporov

To sposobnost posameznik potrebuje, da lahko na miroljuben način obravnava, nadzira in rešuje spore, pri čemer sprtim stranem pomaga doseči optimalne rešitve, sprejemljive za vse.

Poznavanje in kritično razumevanje

Poznavanje in kritično razumevanje samega sebe

Gre za poznavanje in kritično razumevanje lastnih misli, prepričanj, čustev in motivacij, pa tudi lastne kulturne pripadnosti in pogleda na svet.

Poznavanje in kritično razumevanje jezika in komunikacije

Gre za poznavanje in kritično razumevanje družbeno sprejemljivih pravil verbalne in neverbalne komunikacije, ki so v veljavi v jeziku(ih), ki ga (jih) posameznik govori, pa tudi učinka, ki ga imajo lahko posamezni komunikacijski slogi na druge ljudi, in edinstvenega načina, na katerega vsak jezik izraža pomene, skupne vsem kulturam.

Poznavanje in kritično razumevanje sveta

Gre za obsežen in kompleksen nabor znanja in kritičnega razmišljanja o najrazličnejših področjih, kot so politika, pravo, človekove pravice, kultura in kulture, verstva, zgodovina, mediji, ekonomija, okolje in trajnostni razvoj.

Sodobne evropske družbe se soočajo z mnogimi izzivi, kot so čedalje nižja volilna udeležba, vse večje nezaupanje politikom, povišano število kaznivih dejanj iz sovraštva, čedalje višja stopnja nestrpnosti in vse več predsodkov do narodnih in verskih manjšinskih skupnosti ter vse višja podpora nasilnemu ekstremizmu. Ti izzivi ogrožajo legitimnost demokratičnih institucij in miroljubno sobivanje v evropskih državah.

Formalno izobraževanje predstavlja ključno orodje za spopad s temi izzivi. Ustrezne izobraževalne prakse in prispevki lahko spodbudijo demokratično udejstvovanje ter prispevajo k zmanjšanju nestrpnosti, predsodkov in podpore nasilnemu ekstremizmu. Vendar pa morajo, da bi dosegli te cilje, pedagogi dobro razumeti demokratične kompetence, ki jih je treba vključiti v učni načrt.

Svet Evrope je pripravil nov teoretični model kompetenc, ki jih državljani potrebujejo za sodelovanje v demokratični kulturi in miroljubno sobivanje z drugimi v večkulturnih družbah. Model je rezultat dveletnega intenzivnega dela, njegovo izdelavo pa so v sklopu obsežnega posvetovanja podprli vodilni svetovni strokovnjaki s področja izobraževanja. Služi kot groba teoretična osnova za prihodnji razvoj učnih načrtov, pedagogike in ocenjevanja na področju izobraževanja o demokratičnem državljanstvu in človekovih pravicah, ki bo izobraževalnim sistemom pomagala pri vzgoji učencev v zrele in strpne demokratične državljane.

Ta letak vsebuje povzetek dela Kompetence za demokratično kulturo za hiter in preprost pregled. Celotno besedilo je na voljo v publikaciji Sveta Evrope, ki je izšla pod številko ISBN 978-92-871-8237-1.

www.coe.int

Svet Evrope je vodilna organizacija za varovanje človekovih pravic v Evropi. Sestavlja ga 47 držav članic, od tega jih je 28 članic Evropske unije. Vse države članice Sveta Evrope so podpisnice Evropske konvencije o človekovih pravicah – pogodbe, ki je namenjena varovanju človekovih pravic, demokracije in pravne države. Evropsko sodišče za človekove pravice nadzoruje izvajanje Konvencije v državah članicah.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE